

Recurs 3.1. b). PAUTES PER A L'ELABORACIÓ DEL DOCUMENT PONT

Anomenem **document pont** el material que conté les relacions entre els elements del currículum (objectius, continguts, criteris d'avaluació i competències bàsiques), que es pot elaborar a partir de la normativa de cada comunitat autònoma, i a partir del qual cada centre pot, d'acord amb la seua autonomia, contextualitzar la seua concreció curricular. El document assenta les bases de les relacions curriculars per a organitzar després les programacions, les unitats didàctiques, etc.

Este material és una proposta orientativa que no desitja tancar models, sinó oferir un procediment per a elaborar el **document pont** i les **concrecions curriculars**. Amb això s'intenta ajudar els docents a aprofundir en el coneixement del currículum per mitjà de l'observació de la integració dels seus elements bàsics. Este coneixement és un component essencial de la seua competència professional.

Orientacions sobre la presa de decisions en l'elaboració del document pont:

Per a elaborar el document pont i la concreció curricular del centre es proposa prendre com a referent les plantilles que s'adjunten en l'annex:

1. Mapa de relacions curriculars.
2. Perfil de competència.
3. Perfil d'àrea/ matèria.

S'inclouen a continuació les exemplificacions d'estes relacions i perfils elaborades a partir dels decrets de currículum de la Comunitat Valenciana (111/2016 i 112/2006) de les etapes primària i secundària.

- Els RRDD d'ensenyances mínimes que desenrotllen la LOE 2/2006, de 3 de maig, i els decrets de cada comunitat autònoma són documents prescriptius. Això implica que, per a elaborar les concrecions curriculars (relacions entre els elements del currículum) s'ha de partir de la normativa legal.

- Al buscar les relacions entre els distints elements del currículum poden sorgir algunes dificultats: si es comença pels objectius no estan visibles els continguts, i si es comença pels continguts a vegades seria difícil focalitzar els processos cognitius (objectius), i és més difícil de trobar la relació. Per este motiu, s'ha de començar pels **CRITERIS D'AVUACIÓ** que representen l'element de major prescripció i que d'alguna manera integren elements lligats tant el contingut com els processos cognitius visibles en els objectius. Els criteris integren, per tant, informació

sobre els objectius i continguts, afavorint les relacions. Realment, els criteris d'avaluació poden ser considerats com a objectius de nivell o cicle. Eixe hauria de ser el referent i el detonant en l'inici de qualsevol programació didàctica. És, per tant, el que determinarà el procés d'ensenyança aprenentatge que es proposa a l'alumnat.

- Per a no disposar d'un document molt extens, de manera orientativa es proposa que els objectius i els continguts de les distintes àrees o matèries relacionats amb diversos criteris d'avaluació es relacionen de manera precisa i directa evitant repeticions i limitant la seua aparició reiterativa si no és essencial. D'esta manera s'assegura que tant objectius com continguts es treballen i s'avaluen, i que les taules de relacions curriculars siguen manejables.

- Una vegada establides les relacions dels criteris d'avaluació amb continguts i objectius, es realitzarà a partir dels dits criteris d'avaluació el desglossament dels **INDICADORS D'AVALUACIÓ** lligats a cada un d'estos, segons la normativa de cada comunitat autònoma. Es denominen així perquè són observables, mesurables i desglossats de cada un dels criteris. Segons estes pautes, cada indicador atén processos cognitius, el comportament dels quals s'observen en el criteri (elaborar, seqüenciar, utilitzar...), i els diferents continguts (nombres enters, fraccions, etc.), la conducta dels quals s'observa també en el mateix criteri. Estos indicadors es convertixen després, dins d'un procés sistèmic, en l'element clau de les programacions: es denominen en la proposta del Projecte COMBAS com a **OBJECTIUS DIDÀCTICS**. Cada indicador es relaciona llavors amb les **COMPETÈNCIES BÀSIQUES** que contribuïxen a desenrotllar.

- La integració dels criteris d'avaluació, competències bàsiques, objectius, continguts, amb cada un dels indicadors –objectius didàctics– en tasques socials rellevants es convertirà en l'element de partida per a les **UNITATS DIDÀCTIQUES INTEGRADES**.

- No es poden incloure continguts que no estiguen en la normativa legal. Si algun centre o equip intenta col·locar en la concreció curricular un element que no està en la normativa, no pot ser reconegut legalment i, en cas de desenrotllar-lo en activitats d'una programació, no podria avaluar-lo, raó per la qual cosa es proposa col·locar estes propostes en el final de les columnes amb diferents formats de lletres (s'establix una orientació en el següent punt de Format).

- Cal recordar que l'objectiu de l'acció docent no és desenrotllar cada un dels ítems explicitats en els blocs de continguts. Els continguts no són el fi; són un mitjà per a aconseguir els criteris d'avaluació de cicle o nivell, o si és el cas els objectius d'etapa.

Claus per a desglossar els indicadors de cada criteri

1. Els indicadors suposen una concreció dels criteris d'avaluació. No ha de suposar en cap cas una desvirtuació del criteri.
2. El referent curricular d'avaluació serà sempre el criteri. A este criteri se li pot assignar un determinat valor respecte a la resta de criteris d'eixa àrea o matèria. Este valor haurà de ser desglossat posteriorment entre els seus indicadors.
3. El criteri d'avaluació s'ha de relacionar amb les competències bàsiques. Esta relació ha de ser restrictiva, és a dir, s'ha d'analitzar la redacció del criteri d'avaluació i associar aquella o aquelles competències que de manera evident i directa sorgixen del criteri. Normalment cada criteri es relaciona amb una, dos, o de manera extraordinària, fins amb tres competències bàsiques. No es poden avaluar més competències que aquelles que habilita el criteri d'avaluació i els seus indicadors. És aconsellable que la relació establida entre els criteris d'avaluació amb les competències bàsiques siga referendada novament després d'haver desglossat els indicadors, per si esta nova activitat aclarira més les relacions sense desvirtuar, com s'ha dit, el valor i el significat del criteri. La utilització dels **descriptors** de la definició semàntica de cada competència ajuda a ser precisos a l'hora d'establir estes relacions, i a evitar repeticions innecessàries.
4. Posteriorment, el docent, en el context de la unitat didàctica integrada, concretarà els criteris de qualificació tal com es desenrotllarà en el bloc 5 de la formació inicial.
5. El currículum estableix la contribució de cada una de les àrees o matèries al desenrotllament de les competències bàsiques. No obstant això, només es podran avaluar aquelles a què efectivament contribuïsquen els criteris d'avaluació de cada àrea o matèria. Això comporta que des de cada àrea no es puga, segurament, avaluar totes les competències bàsiques que descriu la normativa. L'anàlisi que realitzem pot aportar llum i fer evidents les llacunes que existixen en este sentit i que podrien ser esmenades en futures revisions del marc curricular.
6. Per últim, i com una nova acció del procés de desglossament de criteris en indicadors, convé acordar en el centre educatiu una sèrie de conductes i comportaments transversals, de manera que puguen establir-se tres o quatre indicadors sobre l'anomenat currículum ocult. Este currículum es referix habitualment, encara que com es veurà no exclusivament, al coneixement lligat a les actituds i els valors, i contribuïx a la identitat del centre i reforça la presència de distints mètodes d'ensenyança segons la finalitat i el context de l'activitat o la tasca rellevant.

Es proposa als centres buscar indicadors comuns a les àrees que identifiquen conductes i comportaments (ex. respecte al material i les persones, puntualitat, compromís amb l'entrega de treballs, esforç mantingut, responsabilitat en la realització de tasques de col·laboració, etc.) per a disposar d'un conjunt d'indicadors que marquen estil i model de centre. És necessari, per tant, buscar l'encaixament d'eixos indicadors comuns amb la major part de les àrees o matèries, la qual cosa ens obligarà a un esforç "atrevit i creatiu", i a deixar constància de la seua pertinència. De la mateixa manera es podrien considerar aspectes d'algunes competències que haurien d'aparèixer de manera transversal en totes les àrees de l'etapa o d'un àmbit de coneixement per a així distribuir de manera transversal la responsabilitat de la seua ensenyança. Exemplificant este aspecte amb la competència en comunicació lingüística: comprensió de textos, d'enunciats d'activitats i problemes, correcció ortogràfica, ús precís del vocabulari de l'àrea, composició de textos apropiats per a expressar els continguts de l'àrea, etc.

Es tractaria de consensuar la definició d'un conjunt reduït d'indicadors comuns a tota l'etapa o d'un determinat àmbit de coneixement i estudiar novament com encaixa en la normativa que, encara que forçat, li atorgue legitimitat i informe de la necessària millora del marc curricular en futures revisions.

Pautes per a analitzar els indicadors d'avaluació i definir el seu pes en les àrees o matèries per a cada competència bàsica

Per a començar, convé identificar que estem davant d'una tasca molt important dins del procés d'elaboració de la concreció curricular. Definir la ponderació de cada criteri o indicador tant en l'àrea com en la competència bàsica a què puga contribuir és un DEBAT DE CENTRE que necessita un ACORD DE LA COMISSIÓ DE COORDINACIÓ PEDAGÒGICA i del CLAUSTRE. A partir d'este principi de participació en la presa de decisions que farà l'acord més col·legiat i compromés, establim les següents pautes per a definir el pes de cada àrea o matèria en cada competència:

- Per a definir la relació entre àrees o matèries i les competències bàsiques es partirà de la prescripció que marca la normativa, en l'apartat CONTRIBUTIÓ DE L'ÀREA A LES COMPETÈNCIES BÀSIQUES, quan el decret de la comunitat el desenrotlla; en cas contrari, és oportú de contextualitzar la proposta en relació amb els reials decrets d'ensenyances mínimes del Ministeri d'Educació, Cultura i Esport.
- A partir de la prescripció que realitzen els decrets, s'analitzarà la semàntica de cada un dels

criteris d'avaluació i els seus indicadors i el tipus de coneixement que desenrotllen per a convindre quins poden ser els més accessibles i pròxims a cada competència bàsica. Per tant, per a determinar el **valor percentual** dels criteris i els seus indicadors a les competències, es proposa realitzar una proposta que observe la contribució de cada criteri i indicador amb cada una. Si en el còmput final s'observa una clara descompensació, és necessari establir valors i percentatges per a cada àrea, segons orientacions de les ordes corresponents de les conselleries d'Educació (per exemple, es consideren diferents variables: major percentatge a la competència més relacionada amb la matèria de llengua, de matemàtiques o de socials o relacionades amb la competència lingüística, la matemàtica o la relació amb el medi).

- Per a fer més manejable el document de concreció curricular es planteja que, almenys cada àrea o matèria, haja de comprometre's amb una o dos competències bàsiques. D'esta manera, caldrà tindre en compte la millor proporció possible d'indicadors en la contribució a eixes competències evitant repeticions o adaptant els indicadors (reducció o ampliació). L'important és que totes les competències bàsiques apareguen almenys en dos o tres àrees en el joc de relacions curriculars.
- De la mateixa manera que es ponderen els criteris i els indicadors de les distintes àrees o matèries, no hem d'oblidar que en la concreció entre eixos indicadors i les competències es troben integrats els aprenentatges transversals (ex. respecte al material, a les persones, el treball cooperatiu...) que contribuïxen al desenrotllament òptim de les competències. Resulta especialment visible en competències com "aprendre a aprendre".
- Com ocorre a l'hora de quantificar els criteris o indicadors que cada matèria o àrea podria integrar, recordem que seria convenient que la suma de tots els indicadors aportats des de les diferents àrees o matèries no excedisca 50 o 60 % en CADA UNA DE LES COMPETÈNCIES BÀSIQUES (en el cas de les comunitats autònomes amb llengua pròpia poden arribar a 80 o 100%). Si es considera oportú i és possible, el nombre final d'indicadors dels criteris podria ajudar a facilitar la valoració última.
- Reiterem la necessitat de tindre en compte tant el sentit semàntic del criteri com el significat reproduït en l'indicador a l'hora d'establir les relacions entre les àrees i les competències bàsiques.
- De nou recordem que serà important tindre en compte el document pont definit per la

comunitat autònoma i/o pel Ministeri per a contextualitzar-lo en el mateix centre, i definir la seua pròpia concreció curricular. Tot això, basat en el principi d'autonomia de centre que la normativa contempla.

RESUM DEL PROCEDIMENT PER A ELABORAR LA CONCRECIÓ CURRICULAR

ÀREA I CONTRIBUCIÓ	OBJECTIUS	CONTINGUTS	CRITERIS D'AVALUACIÓ	COMPETÈNCIES BÀSIQUES	INDICADORS
PREVI AMB EL DECRET DE LES COMUNITATS AUTÒNOMES	<p>5</p> <ul style="list-style-type: none"> - Buscar un o dos objectius més relacionables amb el criteri d'avaluació - Si la relació d'algun objectiu és impossible, es col·loca al final en negreta <p>3</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Buscar un o dos continguts més relacionables amb el criteri - Si un bloc de continguts n'integra diversos, cal destacar els de major relació - Si la relació és difícil, s'assigna forçadament i s'assenyala amb cursiva - Si la relació d'algun contingut és impossible, es col·loca al final en negreta <p>2</p>	<p><u>RELACIONAR CADA UN DELS CRITERIS D'AVALUACIÓ AMB ELS CONTINGUTS I OBJECTIUS</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - Es partix sempre d'ací (dels criteris d'avaluació) - Per a cada criteri d'avaluació cal buscar el contingut adequat a treballar que permeta després usar el criteri i, al mateix temps, buscar l'objectiu que es pretén aconseguir amb el contingut. D'esta manera establim relacions de tres elements (objectius - continguts - criteris d'avaluació) <p>Pauta:</p> <ul style="list-style-type: none"> - A cada criteri, un o dos continguts i un o dos objectius. (En algunes àrees costa més establir relacions, caldrà indagar possibilitats) - Si un bloc de continguts n' integra diversos, cal destacar els de major relació. Cal fer igual amb els objectius. Si la relació és difícil, s'assigna forçadament i s'assenyala amb lletra cursiva <p>Important: les relacions han de ser completes. No quede cap element fora</p> <p>1</p>	<p><u>RELACIONAR CADA CRITERI AMB LES COMPETÈNCIES BÀSIQUES ADEQUADES I REFERENDAR-LO EN ESTABLIR ELS INDICADORS</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - A cada criteri i indicador li busquem COMPORTAMENTS amb una, dos o tres COMPETÈNCIES BÀSIQUES. Que no quede cap criteri sense ser assignat a les COMPETÈNCIES BÀSIQUES - No ser redundants, de manera que cada criteri pot estar, com a màxim, relacionat amb dos, tres o quatre competències. De manera orientativa, si l'indicador s'assigna a dos, que una siga la de més nivell de relació de comportament i l'altra, una de les COMPETÈNCIES BÀSIQUES que pareix allunyada de les àrees habituals: aprendre a aprendre, autonomia, etc. 	<p><u>DESENROTLLAR INDICADORS (mesurables, observables) EN CADA CRITERI</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - Atés que el criteri és ampli, conté diversos processos i continguts i, per tant, resulta complex planificar activitats; és oportú esmicolar-lo en indicadors tenint en compte: - No establir indicadors que desvirtuen el criteri - Establir només indicadors relacionats amb les COMPETÈNCIES BÀSIQUES que referix el criteri - Per a definir indicadors es tenen en compte els verbs en infinitiu del criteri d'avaluació, atés que poden integrar diferents processos cognitius i continguts (conceptes, procediments o actituds) - Atendre els nexos d'unió amb la "i" i els nexes d'unió amb comes - L'indicador s'enuncia en 3a persona del singular - A cada criteri, segons la seua complexitat, dos o quatre indicadors, però és necessari equilibrar la quantitat per a facilitar el maneig de la mapa - Els indicadors han de ser instruments mesurables (ex.les preguntes d'un examen els objectius didàctics) <p>4</p>

- Els indicadors han de ser instruments mesurables (ex. les preguntes d'un examen, objectius didàctics).